

Kontynuacja i zmiana. Społeczności kurhanowe z III i II tys. przed Chr. w dorzeczu górnego Dniestru w świetle badań multidyscyplinarnych

W III i pierwszej połowie II tysiąclecia przed Chrystusem (schyłek młodszej epoki kamienia i epoka brązu) tereny dzisiejszej zachodniej Ukrainy w dorzeczu górnego Dniestru zasiedlały społeczności, które chowały zmarłych w kurhanach – grobach nakrytych nasypami ziemnymi. Na wyżynach leżących na północ od łuku Karpat Wschodnich pojawiły się w tym czasie rozległe cmentarzyska kurhanowe, zakładane na wzniesieniach i dobrze widoczne w terenie wskutek jego odlesienia. Naukowcy zaobserwowali powtarzające się układy przestrzenne kurhanów, ciągnące się liniowo niekiedy na długości kilku kilometrów. Reguła ta powtarza się przez ponad tysiąc lat. Zwyczaje pogrzebowe, konstrukcje grobów i wyposażenie zmarłych w kolejnych okresach było natomiast różne.

Celem tego projektu jest zbadanie mechanizmów rozwoju kulturowego w dorzeczu górnego Dniestru (Przedkarpacie, zachodnia część Podola) w okresie 2800-1500 przed Chr., w którym kurhany wznoszone były przez przedstawicieli trzy kolejnych społeczności, określanych w zapisie archeologicznym jako: kultura ceramiki sznurowej, grupa gródecko-zdołbicka oraz kultura komarowska. Podstawowy problem badawczy podjęty w tym projekcie dotyczy rozpoznania okresów kontynuacji i przerw we budowaniu cmentarzysk kurhanowych w dorzeczu górnego Dniestru we wspomnianym przedziale czasu. Naukowców interesuje odpowiedź na pytanie czy zmiany kulturowe w rozpatrywanym okresie miały charakter fundamentalny i były związane z pojawieniem się obcej ludności (migrantów), czy też mamy do czynienia z długotrwałymi zmianami stadialnymi (etapowymi) w obrębie tej samej ludności miejscowej? Ważna jest odpowiedź na pytanie jakie było znaczenie kurhanów dla ich budowniczych: czy zawsze funkcja funeralna/sakralna była najważniejsza, czy też – zwłaszcza w późniejszym okresie (II tys. BC) – równie istotne była rola społeczna i polityczna tych monumentów. Zadaniem projektu jest dostarczenie informacji na temat chronologii tworzenia wybranych cmentarzysk, a zwłaszcza regularnych układów liniowych kurhanów, zaproponowanie scenariusza ich budowy i aranżacji różnych linii kurhanowych. Istotnym zagadnieniem podejmowanym w projekcie jest kwestia zmiany w środowisku naturalnym, spowodowanych budową tych nekropoli. Badania wykopaliskowe powinny dać odpowiedź na pytanie kogo chowano w kurhanach w poszczególnych etapach rozwoju cmentarzysk, jakie były rodzaje konstrukcji grobowych i innych obiektów podnasypowych, jakie było wyposażenie zmarłych, natomiast analizy specjalistyczne pomoga rozwiązać zagadkę pochodzenia budowniczych kurhanów i ich wzajemnych związków.

W celu odpowiedzi na zadane pytania użyte zostaną współczesne metody badawcze z zakresu nauk humanistycznych i przyrodniczych: badania nieinwazyjne i wykopaliskowe, a także wieloaspektowe analizy – archeologiczne, radiowęglowe, antropologiczne, paleozoologiczne, izotopowe, genetyczne, pedologiczne, geochemiczne, litologiczne i palinologiczne i paleobotaniczne.

Podjęta tematyka badawcza jest kolejnym etapem w studiach nad społecznościami pradziejowymi zasiedlającymi pogranicze Europy Wschodniej i Zachodniej, realizowanymi przez zespół naukowców z Polski i Ukrainy, związanych z poznańskim czasopismem naukowym *Baltic-Pontic Studies*. Dzięki realizacji celów zakładanych w projekcie możliwe będzie uzyskanie kompleksowych informacji, pozwalających na sformułowanie modelu rozwoju kulturowego “społeczności kurhanowych” zasiedlających pogranicze strefy leśno-stepowej i leśnej w III i I połowie II tys. przed Chr.